

A MAGYAR NYELV

Idegenek véleménye Árpád ősi népének ősi nyelvéről

Összegejtötte: Kerkayné Maczky Emese

Sir Bowring John (1792-1872)

“A magyar nyelv a régmúltba vezet. Nagyon sajátos módon fejlődött és szerkezete ama távoli időkre nyúlik vissza, amikor a legtöbb ma beszélt európai nyelv még nem is létezett. Egy olyan nyelv, melynek logikája és matematikája a feszített húr erejének kezelhetőségével és rugalmasságával bír. Az angol ember legyen büszke arra, hogy nyelve az emberiség történetére és múltjára utal. Az eredete kimutatható, meglátszanak rajta az idegen, különböző nemzetektől származó rétegek, melyek összességéből kialakult. Ezzel szemben a magyar nyelv olyan mint a terméskő, egy tömbből van, amin az idő vihara egyetlen karcolást sem hagyott. Nem naptár ez, amely a korok változásához alkalmazkodik. Nincs szüksége senkire, nem kölcsönöz, s nem von vissza, nem ad és nem vesz el senkitől. E nyelv a legrégebb és legdicsőségesebb emlékműve a nemzeti önállóságnak és szellemi függetlenségnek. Amit a tudósok képtelenek megfejteni, azt mellőzik, a nyelvészetben csakúgy, mint a régészetben. A régi egyiptomi templomok mennyezetek, amik egyetlen kőből készültek – nem magyaríthatók. Senki sem tudja, honnan származnak, melyik hegyből szerezték a csodálatos képződményt, vagy miként szállították és emelték a helyére a templomokban. A magyar nyelv kialakulása ennél sokkal bámulatosabb. Aki ennek titkát megoldja, isteni titkot fog kifejteni; tény, hogy e titok első tétele: Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala Istennél, és Isten vala az Ige.”

Sir Bowring John (1792-1872) angol nyelvész, irodalmár és gondolkodó több mint száz nyelvet beszélt, köztük a magyart is. Sok magyar költeményt fordított angolra. 1830-ban kiadott egy verseskötetet "Poetry of the Magyars Preceded by a Sketch of the Language and Literature of Hungary and Transylvania" címen, amelynek előszavában írta az itt közölt megállapítást. Sir Bowring el volt ragadtatva a magyar nyelvtől, és észrevette, hogy születése valahol a történelemelőtti idők homályában tűnik el.

Dudás Rudolf negyven éven keresztül minden nyomot felkutatott, hogy Sir Bowring prófétai meglátásának a nyitját megtalálja. Hamar rájött, hogy ilyen messzi távlatokba visszamenő ősiségben Sir Bowring titkába modern nyelvészeti eszközökkel nem képes betekintést nyerni. Kutatásai eredményeként megállapítja:

"A magyar nyelv korát felbecsülni még megközelítőleg sem lehet; lehet, hogy egykorú a vértesszőlősi emberrel, 350.000 év, vagy még idősebb. Bizalommal hívhatjuk MAGYAR ŐSNYELV-nek is, mert kezdetben, a Biblia szerint az emberiség összessége egy nyelven beszélt." (Dudás Rudolf, A teremtés ősmagyar nyelve, Szikamber Kör, Vancouver, 1999)

Csóke Sándor nyelvész hasonlóan nyilatkozik (Három tanulmány, Eberstein, 1977, 63.o.)

„A magyar nyelv magyar eredetű. A magyar nyelvet az idők végtelensége szülte. A magyar nyelv szókincsének kilencvenöt százaléka magyar eredetű. Transzcendentális mélységekből – önmagából – eredő ősnyelv... szerkezeti rendszerében is.” (Badiny Jós Ferenc, Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig, Orient Press Kft., Budapest, 1996)

Berzsenyi Dániel (1776-1836) költő mindenkinél hamarabb felfedezte a magyar nyelv ősiségét:

„Régóta gyanús előttem az a régi előítélet, amely szerint többnyire azt hittük, hogy mindazon szavaink, melyek az idegenekhez hasonlítanak, kölcsönöztek és idegenek, arra határoztam magamat, hogy némely szavaink származattját minden figyelemmel megtekintsem, s nyelvünk becsületét e részben is oltalmazzam. Bukdozásaim haszon nélkül nem maradtak, sőt örömmel tapasztaltam, hogy mindenütt többet találtam, mint kerestem elannyira, hogy csakhamar általlátám azt, hogy a magyar nyelv tán az egész óvilág nyelveinek gyökere és anyja, mert nyilván tapasztalám azt, hogy a legközönségesebb természeti tárgyoknak nevezeteit nemcsak az igen rokon déli és keleti, de még az egészen idegennek vélt európai nyelvekben is általában magyar gyökerekből lehet származtatni.” (1825)

Sir John Bowring (1792-1872) eredeti angol szövege a magyar nyelvről:

“The Magyar language goes far back. It developed in a very peculiar manner and its structure reaches back to times when most of the now spoken European languages did not even exist. It is a language which developed steadily and firmly in itself, and in which there are logic and mathematics with the adaptability and malleability of strength and chords. The Englishman should be proud that his language indicates an epic of human history. One can show forth its origin; and alien layers can be distinguished in it, which gathered together during the contacts with different nations. Whereas the Hungarian language is like a rubble-stone, consisting of only one piece, on which the storms of time left not a scratch. It's not a calendar that adjusts to the changes of the ages. It needs no one, it doesn't borrow, does no bucksterng, and doesn't give or take from anyone. This language is the oldest and most glorious monument of national sovereignty and mental independence. What scholars cannot solve, they ignore. In philology it's the same way as in archeology. The floors of the old Egyptian temples, which were made out of only one rock, can't be explained. No one knows where they came from, or from which mountain the wondrous mass was taken. How they were transported and lifted to the top of the temples. The genuineness of the Hungarian language is a phenomenon much more wondrous than this. He who solves it shall be analyzing the Divine secret; in fact the first thesis of this secret:

‘In the beginning there was Word, and the Word was with God, and the Word was God.’”

* * *

Galeotto Marzio (1427-1497) olasz humanista – Janus Pannonius pécsi püspök jó barátja, akinek hívására érkezett Magyarországra, Mátyás király udvarába – a következő megfigyelést tette:

“A magyarok, akár urak, akár parasztok, mindnyájan egyazon szavakkal élnek.”

* * *

Polanus Amandus (1561-1610) Baselban élő humanista írja Szenczi Molnár Albertnek nyelvtana megjelenésekor:

“Akadtak, akik kétségbe vonták, hogy a zabolátlan Magyar nyelvet nyelvtani szabályokba lehetne foglalni. Te azonban kiváló munkáddal alaposan megcáfoltad őket.” (1609)

* * *

Herder, Johann Gottfried (1744-1863) német író és udvari lelkész szerint nagy kincs a magyar nyelv (1790):

“Van a népnek kedvesebb valamije, mint a nyelve? Benne él egész gondolatvilága, múltja története, hite, életalapja, egész szíve, lelke.”

* * *

Giuseppe Mezzofanti (1774-1849) a nyelvtudományok legnagyobb tudósa, aki élete vége felé ötvennyolc nyelven írt és százhárom nyelven beszélt, ismerve minden hangárnyalatot és nyelvjárást, a következőket felelte mosolyogva, amikor megkérdezték tőle, melyik nyelvet tartja a legszebbnek: ő a saját anyanyelvével, az olasszal szemben elfogult és azt tartja legszebbnek. De hozzátette egy kis gondolkodás után, hogy az emberi gondolat érzelmek közvetítésére szolgáló nyelvek közül, egy kevésbé ismert nyelv, a magyar az, amelyet legkifejezőbbnek tart. Egy osztrák költőnek pedig ezt mondta:

“Tudja, melyik nyelvet tartom az olasz és a görög után, minden más nyelv előtt leginkább dallamosnak és a verselés szempontjából a leginkább fejlődésre képesnek? A magyart. Ügyeljen, egy feltündöklő költői lángész még igazolni fogja nézetemet. A magyarok, úgy látszik, maguk sem tudják, hogy nyelvük milyen kincset rejt magában...”

A következő idézet is Mezzofantitól származik:

“Tudják-e, melyik az a nyelv, amelyet konstruktív képessége és ritmusának harmóniája miatt az összes többi elé, a göröggel és latinnal egy sorba helyezek? A magyar...”(1836)

* * *

Grimm Jakob (1785-1863) nagy meseíró, német egyetemi tanár, a történeti hangfejlődés törvényszerűségeinek felismerője, az első német tudományos nyelvtan megalkotója kijelentette:

“A magyar nyelv logikus és tökéletes felépítése felülmúl minden más nyelvet.” (1820)

* * *

Henry John Temple Palmerston (1784-1865) angol politikus (magyarországi angol nagykövet 1848-ban) a magyarok szeretetéről éppen nem híres diplomata véleménye:

“... a Habsburgok keleti birtokán élő magyar nép... nem csak kontinensünk egyik legerősebb államát alkotta évszázadokon át, de valami általunk nem ismert nagyon ősi műveltséggel a környező népeket és országokat századokon át teljes tiszteletadásra tudták kényszeríteni.

* * *

Sir Boyle Roche (1736-1807):

“A magyarok népi nyelve rendkívül kifejező és a dalaik ősbibek, szebbek, kifejezőbbek a mieinknél (angolokénál).”

* * *

Erbersberg N. (1840)

“Olyan a magyar nyelv szerkezete, mintha nyelvészek gyülekezete alkotta volna, hogy meglegyen benne minden szabályosság, tömörség, összhang és világosság, és emellett szorgosan került minden közönségest, kiejtésbeli nehézséget és szabálytalanságot.”

* * *

Simpson N. 1848. márciusában írja “Levelek a Duna mellől” című cikkében:

“A magyar nyelv költői, gazdag, hangulatos... tele van lelkesedéssel, eréllyel, mindennemű költői célra alkalmas, bátor, s mégis gyöngéd összhangzatos, dallamos és kifejezése tiszta.”

* * *

Chevalier de Berris (1817-1865) francia nemes ezt írta a magyar nyelvről:

“Egészen különös ez a nyelv, kissé talán nehéz is. De mindezzel nem törődve, megtanultam, mert jól csengő. Az általam ismert nyelvek közül a legszebbnek és legtisztábbnak tartom. Különösen, ha egy hölgyet hall beszélni az ember, akkor vele együtt a nyelvbe is bele kell szeretni.”

* * *

Schott Vilmos (1807-1889) német tudós:

“ Olyan sok szép lágy mássalhangzója van, például bizonyos hangok oly jóleső jésítése (ny). Magánhangzóit tisztábban ejti, mint a német. Egyaránt képes velős rövidsége és hatásos szónoki nyújtottságra, szóval a próza minden nemére. Összhangzatos felépítése, csengő rímei, kifejezésbeli gazdagsága, és zengő hangjai kiválóan alkalmassá teszik... a költészet minden ágára.” (1840)

* * *

Machik, a zágrábi egyetem magyarbarát tanára, 1842-ben zenének mondta a magyar nyelvet:

“Bizonyára, ki csak hallja, ha nem is érti, lágy hömpölygését, fenséges zengését, erőteljes hangját, vágyat érez, hogy megértse”.

* * *

George Bernard Shaw (1856-1950) angol írófejedelem komolyan tanulmányozta a magyar nyelvet. Egy rádiós nyilatkozatában mondta:

“... egy igazán tehetséges angol írónak az előbb már említett hatalmas előnyök ellenére is leküzdhetetlen nehézségekkel kell szembenéznie. Őszintén mondom, az anyanyelvemen nagyon sokszor képtelen vagyok érzéseimet és gondolataimat teljes pontossággal visszaadni. A mi nyelvünk gazdag, nagy és praktikus, de viszonylag fiatal... Bátran kijelenthetem, hogy miután évekig tanulmányoztam a magyar nyelvet, meggyőződésemmé vált: ha a magyar lett volna az anyanyelvem, az életművem sokkal értékesebb lehetett volna. Egyszerűen azért, mert ezen a különös, ősi erőtől duzzadó nyelven sokszorta pontosabban lehet leírni a parányi különbségeket, az érzelmek titkos rezdüléseit. A magyar nyelvben a propozíciók használata helyett a legtöbb szó végét óriási variációban változtatni lehet. Ez a művelet a legkisebb érzelmi rezdülést is képes kifejezni és hűségesen visszaadni. Ehhez képest (s itt bocsánatot kérek a tisztelt Hallgatóságtól) sokszor úgy érzem, hogy a mi angol nyelvünkön a legtöbbször képtelen vagyok a közlendőm belső lelkiismeretem szerinti pontos visszaadására, és ahelyett, hogy biztosan odatalálnék, ahová akarok, csak járom és járom az utam a körül a szólás-mondásunkban szereplő bizonyos bokor körül. (I am just going and going around the bush.)”

* * *

Brockhaus Lexikon

“A magán- és mássalhangzók szép aránya, a hangok finom árnyalása, minden szótag egyenletes és tökéletes képzése és a magánhangzó-illeszkedés harmóniája pompássá és férfiasá teszik ezt a nyelvet.”

* * *

Romains Jules (1885-1972) francia költő:

“Mivel a magyar nyelvet nem értettem, minden erőmmel azon iparkodtam, hogy megérezzem. A színházban, ahol két estét töltöttem, az idegen szavak áradatát nemcsak közönyös zajként engedtem magamra hatni. Tőlem telhetőleg figyeltem, amint zenét hallgatunk, vagy helyesebben, amint a vak ember végigtapogat egy érmet, hogy legfinomabb körvonalait is megkülönböztesse. Aztán, mivel jól tudtam, hogy nyelvészeti atyafiság fűzi össze a finn meg a magyar nyelvet, emlékezetembe idéztem egyik hasonló kísérletemet, melyet Helsinkiben tettem, s próbáltam rájönni, vajon ez a nyelvészeti rokonság megnyilatkozik-e az én fülemnek érezhető hasonlóság által. Be kell vallanom, hogy ilyesmit nem észleltem. A két nyelv zenéje külsőleg merőben másnak tetszett. A finn nyelvnek van valami sajátos varázsa: állandóan cseng, mint a drágakőfüzér, melyet egy kéz mozgat a mellen, vagy a fűrgő csermely, mely kavicsokat görget. Csilingelésében van valami semmihez hasonlítható frissesség. Minden nyelv közül, melyet hallottam, a finn nyelv érzékelteti meg leginkább a gyermekkor kellemét, egy ősi tavaszi ünnep vidámságát. Ezzel ellentétben úgy éreztem, hogy a magyar nyelv csupa erő. Nem ismerem ehhez fogható férfias nyelvet. Szenvedelmesen férfias. Az önök szótagjaiban van valami az izmok kemény nekiduzzadásából, néha rekedt és rövid lihegés emeli fel őket, amint a szilaj indulat felemeli a mellkast. Hát én legalábbis ezt éreztem, amit egy másik kísérletem is megerősített, mikor meghitt társaságban elszavalattam magamnak a klasszikus és jelenkori költészet néhány darabját.” (Nyelvtan-nyelvművelés 306-321 o.)

* * *

Krantz S. Grover (1931-2002) amerikai antropológus:

“A magyarországi magyar nyelv ősisége ugyanilyen meglepő lehet... átmeneti kőkori nyelvnek tartom, mely megelőzi az újkőkor kezdetét... a magyar az összes helyben maradó európai nyelvek közül gyakorlatilag a legrégebb...”

(Grover Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása, Bp. 2000, Imre Kálmán fordítása)

* * *

Barry Dave:

“A számítógép-világnak sajátos nyelve van, akárcsak Magyarországnak. A különbség az, hogy ha elég sok ideig tartózkodik az ember magyarok között, előbb-utóbb kezdi megérteni miről is beszélnek...”

(Get With the Program, Reader's Digest, 1996)

* * *

Gschnitzer Oswald, Heidelberg

“Amikor német barátaim meghallják, hogy megtanultam magyarul, csodálkozni szoktak. Hiszen ők úgy tudják, hogy ez egy rettenetesen nehéz nyelv. Semmi köze a némethez, és több mint harminc főnévesete van! (Itt nyilván egy túlbuzgó nyelvész összeszámolta a főnévi ragokat, a ládába-tól egészen a pávává-ig.) Megnyugtatom őket, hogy ezekben a “főnévesetekben” már az előljáró is benne

van. Melyiket nehezebb megtanulni, a -ba, -be-t vagy az in + accusativot? Ami pedig a rokonságot illeti, az igaz, hogy a magyar és a német szavak, néhány kivételtől eltekintve, nem hasonlítanak egymásra. De az összetett szavak és az állandó kifejezések igen! Aki valaha próbálta megértetni magát Angliában a német Sackgasse szó szerinti fordításával (sack alley), az igazán értékelni fogja a magyar zsákutca szót. Hasonlóan kézenfekvő a német auf der Hand liegend (kézenfekvő) fordítása. Egyébként, szoktam folytatni, a magyarban csak három igeidő van, nincsenek nemek - a feministák paradicsoma! -, és a helyesírás fantasztikusan egyszerű.

Ennyit a reklámból! Magunk között bevallom, hogy magyarul tanulni mégsem fenéig tejfől. Például igaz-e, hogy csak három igeidő van? Ha lovastul és karácsonykor külön főnévesetek, akkor kotorászik, olvasgat, zuhog mind külön igeidők! Hiszen hasonló szemléleteket fejez ki így a magyar, mint a francia a híres-hirhedt imparfait-jával (befejezetlen cselekmény) és az angol az I will have been, having been, having had-féle dadogásával!

A magyarul tanulónak különös ínycsafalatos a hangulatfestő szavak. Megszámolhatatlan seregük keresztülballag, -baktat, sőt -hömpölyög a magyar nyelv birodalmán. (Kevésbé finomkodva azt is mondhatnám: nyüzsögnek benne.) Magyar-német szótáramban ezek nagyrészt nem találhatók meg, nyilván azért, mert túl sokan vannak. Hát forduljunk segítségért a Magyar Értelmező Kéziszótárhoz! Az például a retyerutya szót a következőképpen magyarázza: cókók, motyó. Már a „menni, járni” hangfestő rokonai, barátai és üzletfelei önmagukban véve megtöltenének egy egész szótárt. Így fölszerelve, egyetlen szóban le tudjuk írni valakinek a járásmódját, és ezzel együtt elmesélhetünk sok érdekes dolgot az illető életkoráról, testi- és lelkiállapotáról, jelenlegi kedvéről és annak okáról. Sőt, egy kis nyelvérzéssel és némi rosszindulattal még hitvese hűségére is tehetünk célzást.

Hasonló kifejezőerejük van az úgynevezett ikerszavaknak. Ilyen például a retyerutya és cókók mellett a huzavona. Nézzük csak meg ezt a szót fent említett forrásunkban: “Valaminek az elintézésében ellentétes szempontok érvényesülése miatti halogatás.” Persze csodálatos, hogy a magyar egy-egy Grimm-mesét el tud mondani egyetlen szóban, ám a magyarul tanulóknak a feladatát ezzel aligha könnyíti meg.

Remélem, az aligha szót jól használtam. Az efféle szavakkal mindig bajban vagyok. Írjunk csak föl egy kis szótárt: de = igen, dehogy = nem, dehogynem = igen. Tulajdonképpen egyszerű: mínuszor mínusz az plusz. Csak beszéd közben egy kissé nehéz mindezt végiggondolni: Nemde? - Hogyisne! - mondja most alighanem megvetően az Olvasó.

Az szokták mondani, hogy a magyarok túl kevesen vannak. A magyar igekötőkről viszont ezt nem állíthatnám. Vegyük például a mosni ige nagycsaládját: mosni, megmosni, elmosni, felmosni, lemosni, kimosni, bemosni... és ez még csak a vérszerinti rokonság; csatlakozik hozzá a beházasodott mosogatni, és mosdatni is, az összes rokonukkal együtt. Főleg az el/meg ikerpárt tévesztem el gyakran, bár szerintem inkább ők tévesztenek meg engem. Durva tréfa ez, mert például megpatkolni és elpatkolni mégsem ugyanaz.

És ha végre elhatározta (vagy meghatározta) az ember, melyik igekötő kell neki, még azt is el kell döntenie, hová rakja: el kell döntenie, eldönteni kell, vagy kell eldönteni? Döntse el a kedves Olvasó! És ezzel máris rábukkantunk a soron következő nehézségre.

A magyar nyelv legszigorúbban őrzött titka a szórend. Még a saját feleségem sem árulta el. Ő azt mondta, hogy a magyar szórend szabad. A tankönyvemben olvastam egyetlenegy egyszerű szabályt. Csak az a furcsa, hogy azzal nem találtam el többször a helyes szórendet, mintha nem olvastam volna. A kivételek ugyanis nem voltak benne a könyvben, mert túl bonyolultak. A magyar nyelvű irodalomban meg azért nem találhatók meg, mert egy magyarnak úgysem okoz nehézséget a szórend. Aztán egy könyvtárban végre kezembe akadt egy magyar nyelvtan németek (persze még a keletnémetek) számára. A könyv vége felé, két oldalon - kiemelés nélkül összezsúfolva - ott voltak a kivételek. Azóta nem láttam a könyvet. Nyilván a magyar titkosszolgálat rájött az áruhárra és eltávolította...

Kis híján elfelejtettem a kiejtésről panaszkodni. Az indogermán beszélő minden szónak csak a hangsúlyos szótagját ejti hosszan, a többit többé-kevésbé elnyeli. Ezért persze idegesíti: a magyar ragaszkodik ahhoz, hogy minden szótagot tisztán ki kell ejteni. Néha még éppen a hangsúlyos első szótag rövid, a többi pedig hosszú. Ezeket fordított szavaknak nevezném, például fehér, kerék. Aztán vannak még a gépfegyver szavak, mint az elengedhetetlen, a fékező szavak, mint hólapátolás. Persze akad még sok más kemény dió, például a tárgyas igeragozás, az egyes szám használata a számok után, az ny és a ty kiejtése, és így tovább. És ez jól is van így, mert ami olyan érdekessé és vonzóvá teszi a magyar nyelvet, az éppen a gazdagsága és az egzotikussága, egyszóval: a nehézsége.”

(Nehéz-e a magyar nyelv?, Tárogató, Vancouver, 2001 március, 29. o.; eredetileg az “Élet és Tudomány”-ban jelent meg)

Gschnitzer Oswald német matematikus és sakkozó. Magyar felesége indíttatására 1989 őszétől kezdett magyarul tanulni. Látszólag csipkelődik a nehézségeken és furcsaságokon, de sok szépet és érdekeset talált ledrágább nemzeti örökségünkben, ősi magyar nyelvünkben.

* * *

Arnaldo Dante Maria Nacci, az Olasz Kultúrintézet igazgatója, mondta – Sir Bowring John két könyvének (1830, 1866) magyarországi megjelenésének bemutatóján -, arra a kérdésre felelve, mi ragadta meg figyelmét Sir Bowring írásából:

“Igen, szeretném felidézni azt a mondatot, hogy a magyar nyelv nem szorul senkire, nem kölcsönöz, nem üzletel, nem ad, nem vesz el senkitől. Míg más országokban a nép formálja a nyelvet, addig itt a nyelv formálja a magyarokat. Azt hiszem, hogy a magyar nyelv a világörökség része is lehetne, mert tiszta nyelv. Semmilyen más nyelvnek nem sikerült tulajdonképpen behatolni és idegen kifejezéseket ráerőltetni...” (2006)

* * *

Teller Ede (1908-2003) ugyan nem idegen, de figyelemreméltó, amit mondott a magyar nyelvről Pakson. (Fontos megjegyezni, hogy életének 95 évéből 77-et külföldön élt, de még közvetlenül halála előtt is tökéletesen beszélt magyarul)

“...új jeles felfedezésem, miszerint egy nyelv van, s az a magyar.”

(Mai Nap, Budapest, 1991.9.)

“Teller Ede mondta, hogy amennyiben nem Ady teremtő nyelvén ismerte volna meg a világot, akkor aligha vitte volna többre egy átlagos középiskolai tárnárnál.”

Idézet Patrubány Miklós újévi köszöntőjéből (2003)

Ehhez kapcsolódik magyar anyanyelvű nagy matematikusok vallomása is:

“Hja, magyar anyanyelvvel könnyű nagy matematikusnak lenni.”

Vigyázzunk tehát ősi nyelvünkre, az emberiség legnagyobb, ma is csonkítatlanul élő, szellemi kincsére.